

Назви свійських тварин в українській та хорватській мовах

Đuretić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:879591>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2020-10-26**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet Zagreb
Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za ukrajinski jezik i književnost
Akademska godina 2018./2019.

Nazivi domaćih životinja u ukrajinskom i hrvatskom jeziku
Назви свійських тварин в українській та хорватській мовах

Diplomski rad

Student: Lucija Đuretić

Mentor: prof. dr. sc. Oksana Timko Đitko

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet Zagreb
Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za ukrajinski jezik i književnost
Akademska godina 2018./2019.

**Expressions for domestic animals in Ukrainian and Croatian
languages**

Diplomski rad

Student: Lucija Đuretić

Mentor: prof. dr. sc. Oksana Timko Đitko

Zagreb, 2019.

Sadržaj

1. ВСТУП.....	4
2. АНАЛІЗ НАЗВ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН.....	6
2.1. Узагальнюючі назви свійських тварин	6
2.2. Етимологічний аналіз назв свійських тварин в українській і хорватській мовах.....	9
3. ХРОНОЛОГІЗАЦІЯ НАЗВ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН В УКРАЇНСЬКІЙ І ХОРВАТСЬКІЙ МОВАХ.....	27
4. ВИСНОВКИ	32
5. СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	34
6. ЛІТЕРАТУРА	35
SAŽETAK.....	44

1. ВСТУП

Ця дипломна робота займається питанням походження назв свійських тварин в українській та хорватській мовах.

Українська та хорватська мова належать до групи слов'янських мов та обидві мові розвинулися з праслов'янської мови. Сучасна українська мова належить до східнослов'янських мов, а хорватська мова до південнослов'янських мов.

Мова має власність зберегти інформацію протягом часу. В мові можна знайти лінгвістичні свідчення про слов'ян та їхніх зав'язків з іншими народами. (Лучик, с. 69)

В сучасних слов'янських мовах, так само і в українській та хорватській, існують слова, які походять ще з праслов'янської та старослов'янської мов. Ці давні назви в різних мовах можуть бути порівняними. Такими наслідуваними назвами і назви свійських тварин. (Ivšić, 39)

Тварини з давніх давен важливі в житті людей. Тварини користувалися для отримання м'яса, вовни, шкіри, виробництво одягу, як охорона та допомога в оброблянні землі і транспорті, тягова сила ...

Лексика праслов'янської мови є важливим джерелом пізнання матеріальної та духовної культури давніх слов'ян, які займалися землеробством та скотарством. (Лучик, с. 107)

Загально індоєвропейське походження слів свідчить про це, що деякі тварини були приручені та їх люди розводили ще під час коли індоєвропейські мові були близькими. В давні часи розводження тварин часто було пов'язане з релігійним світоглядом людей. (Трубачев с. 3-4)

В цій роботі опрацьовані назви для свійських тварин, які найчастіше використані для здобуття їжі, виробництво одягу та допомога в сільськогосподарських роботах на українських та хорватських просторах.

Робота складена з двох головних розділів. Перший розділ роботи має структуру етимологічного словника, який зроблений за принципом семантичних гнізд. Словник побудований за принципом семантичних гнізд: ми брали одну загальну назву тварини і потім до цієї назви були додані інші назви, які стосуються цієї тварини та уточнюють значення (наприклад: КОРОВА, первістка, бик, теля, віл...)

Походження назв та значення назв в сучасних стандартних мовах перевірені в словниках. Для української мови використанні СУМ, ЕСУМ, а для хорватської мови НЈР,

Skok, Gluhak. Ми поставили собі за мету знайти еквівалент до кожної назви в обох мовах та подати семантичні та етимологічні аналізи та зробити аналіз історичних фонетичних і морфологічних змін.

Корпус аналізованих лексем ми піддали аналізу тлумачних словників обох мов: СУМ, ЕСУМ для української мови та за НЈР, Skok, Gluhak для хорватської мови.

Підтвердження з словників зазначені скороченням, поданий номер тому та сторінки на якій знаходиться початок словникової статті, яка відноситься до поданого слова. Усі посилання з інтернету останнім разом перевірені 15-ого липня 2019 р.

Крім цих джерел, були використані й інші словники та джерела коли були потрібні додаткові підтвердження (для перевірки слів, які не є частиною стандартної мови, але існують, як діалектизми або застаріла лексика).

У другому розділі роботи знаходиться квантитативний та хронологічний перегляд опрацьованих назв. В цьому розділі подані головні відмінності та зміни в назвах свійських тварин в українській та хорватській мовах.

Основні тези роботи

1) Назви тварин важлива частина мови бо відображають спосіб життя людей та культур на певній території та в певний час (так, наприклад: назви для коней та корів старші, ніж назви для індиків та мул).

2) Назви тварин давні (праслов'янські, деякі праіндоевропейські). В слов'янських мовах (в цьому випадку в українській та хорватській мовах) існують однакові або схожі назви.

3) Деякі тварини були важливіші та ближчі людям ніж інші. Крім того, деякі тварини приручені раніше за інших. Це помітно з давності та кількості назв для певних тварин. Наприклад можна знайти більшу кількість суплетивних назв для корови (за віком, статтю...), ніж на позначення бджоли.

4) Старші назви – суплетивні (утворені з різних коренів). Так наприклад для найменування різних вікових, статевих особливостей корови вживається десяток назв: корова, бик, віл, теля, первістка..., а для качки: качка, качур, каченя, є похідними одного словотвірного гнізда за відомими словотвірним моделям.

2. АНАЛІЗ НАЗВ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН

2.1. Узагальнюючи назви свійських тварин

ТВАРИНА/ŽIVOTINJA

Найширше поняття, яке позначає створіння, істоту визначено двома словами різного походження. Українське слово **тварина** походить з псл. *tvaгь (створення, творіння) (ЕСУМ т. 5, с. 530.). Хорватське слово **životinja** походить з псл. *životъni (živъ). (НJP: životinja).

СВІЙСЬКА ТВАРИНА/ДОМАЌА ŽIVOTINJA

У обох мовах в цієї синтагмі користуються прикметники, утворені у сполучені з іменником.

Свійська - означає своє власне господарство або майно та присвоювати. Слово походить від займенника свій, своя, своє, має псл. корінь *svoгь. (ЕСУМ т. 5, с. 194.)

Домаћа - тварина, яка служить для працю на сільському господарстві або живе з людьми. Слово походить від псл. *domъ (дім, хата). (НJP: domaći та dom)

СКОТ, СКОТИНА / СКОТ

Слова **скот** та **скотина** збірні іменники, які позначають чотириногі свійські сільськогосподарські тварини. (СУМ: скот). Таке саме значення має у хорв. skot.

Skot слово, яке походить від псл. *skotъ, пов'язане з гот. skatts: гроші (основне значення: рухоме майно, скарб) (НJP: skot)

Загально прийнятого пояснення не має, але слово споріднене з германським словом. Деякі дослідники вважають, що слово в слов'янських мовах запозичення з германських, а деякі що слово запозичене зі слов'янських мов в германські. (ЕСУМ т 5, с. 283) Можливо, слово скот давнє запозичення з германської, пов'язане з готським skatts (з якого походить і німецьке Schatz - скарб). (Трубачев с. 101)

ХУДОБА/ РОЗМ. БИДЛО/ ДІАЛ. СТАТОК/СТОКА/ВЛАГО

Хорватська назва **stoka** походить з псл. *sъtoka, яке пов'язане з дієсловом steći – здобути. (НJP: stoka), так само як і укр. діал. статок, яке походить від «достаток» (сум, 9, 669). Слово статок в діалектах має значення худоби. (СУМ: статок)

Слово **статок** має значення - достаток, власність, майно, худоба. Зі словом пов'язане і слово статковий - заможний. Слово походить з псл. *statъкъ (майно). (ЕСУМ т. 5 с. 401).

В хорватській мові існує назва **blago**, яка користується в першому значенні для великого багатства і в третьому значенні – худоба. (НJP: blago 2). Мотив пов'язаності майна та тварин і в укр. худоба. (Трубачев с. 103). Слово **бидло** походить від «бідний» вживається у розмовній мові (СУМ: бидло).

Слово **худоба**, за СУМ-ом має кілька значень: перше значення позначає чотириногі свійські сільськогосподарські тварини, а третє значення позначає майно, скарб в деяких українських діалектах. (СУМ: худоба) В ЕСУМ значення слова худоба пов'язане зі скриненю з набранням дівчини, що виходить заміж, тобто якесь майно. (ЕСУМ т. 6, с. 220.). Слово **худоба** походить від слова худий – слабкий, бідний, убогий. (ЕСУМ т. 6, с. 219-220.). В українській мові такої назви, як blago немає. Але в українських діалектах можна знайти вираз **худобний**, який значить бідний. (СУМ: худобний) Тут помітний взаємний стосунок худоби та багатства, тобто майна. В українській мові існує застаріле слово **худібний**, яке позначає того хто має худобу, який заможний. (СУМ: худібний) З того видно культурна та соціальна роль, яку відігравали свійські тварини в житті людей. Ця назва свідчить про це, що мати корову означало, що в людини є майно.

Худоба поділяється на **велику рогату худобу** та **дрібну рогату худобу**. Так само і в хорватській мові розрізняється **stoka krupnog zuba** і **stoka sitnog zuba**, тобто **krupno blago** і **sitno blago**. Помітно що в обох мовах худоба класифікована за розміром та описово за характеристиками, як роги або зуби.

Діал. hajvan

Хорв. діал. **hajvan** позначає скотину, марху, стадо. Слово з турецької мови арабського походження. (Skok т. 1, с. 650)

СТАДО/STADO

Слово в українській та хорватській мовах має однакове походження з праслов'янської мови. Псл. *stado > стсл. *стадо > укр. стадо, хорв. stado. (ЕСУМ т. 5, с. 391.) (НJP: stado) Етимологічні словники пов'язують це слово з дієсловом стати.

Слово **стадо** пов'язане зі словом *stati (стояти) з якого видно що походить з періоду коли люди оселилися та займалися землеробством. Назва відноситься до тварин, які проживають в хліві. (Трубачев с. 104).

ЧЕРЕДА/ДІАЛ., АРХ. ČREDA

Чередою називається стадо, яке рухається, ходить. Слово *čerda старше, ніж стадо. (Трубачев с. 105) Череди ще одна назва для стада. Назва походить з псл. *čerda > стсл. чреда. Назва споріднена з ірл. crod, що означає худобу, багатство. Тут помітна і

аналогія до хорватського *blago* (= *stoka*). (ЕСУМ т. 6, с. 301.). В хорватській мові існують варіанти слова - *čreda*, *čredo* для стада, але як діалектизм або архаїзм. (НІР: *čredo*).

В українській мові існують і варіанти, які позначають і уточнюють гурти певної тварини. На приклад **отара** позначає великий гурт овець чи кіз. (ЕСУМ т. 4, с. 231.) В хорватській мові не існує таких поділень. Тобто буде *stado ovaca/koza*, а так само і стадо корів.

ТАБУН / KRDO

Табун - гурт копитних тварин (коней...) (СУМ: табун) Слово запозичення з тюркських мов. (ЕСУМ т. 5, с. 500.)

Krdo - гурт великих тварин, які рухаються разом. (НІР: *krdo*)

Отара, діал. турма

Отара великий гурт овець, кіз. (СУМ: отара) Отара запозичення з тюркських мов. Слово отара запозичення зі кримськотатарської або з північнокавказьких тюркських мов. Походить від *от-* (трава). (ЕСУМ т. 4, с. 231.) **Турма** синонім до отара, запозичення з молдовської мови. (Трубачев с. 105).

СВІЙСЬКА ПТИЦЯ/PERAD

В українській мові поняття виражено описово, прикметником та іменником. В хорватській мові слово **perad** має походження з слова *perо/пiр'я*. Слово позначає свійські птиці. (НІР: *perad*)

ЖИВНІСТЬ/ŽIVAD

В обох мовах ці слова позначають переважно свійські птиці. Корінь слів однаковий, від слова *живий*. Походить з псл. **životъni* (**živъ*). (Skok т.3, с. 681) Корінь слів пов'язаний і з дієсловом *жити*. (ЕСУМ т. 2, с. 199)

ССАВЦІ/SISAVCI

Клас тварин, самиці яких вигодовують малят своїм молоком. (СУМ: ссавці) Походження слова однакове, від дієслова *ссати*. З псл. **sъsati* > стсл. **съсати*. За етимологічним словником слово утворене від звуконаслідувального вигуку “*су*”. (ЕСУМ т. 5, с. 388).

Діал. гов'ядо/govedo

В хорватській мові слово **govedo** відноситься до тварин з роду корів. В стандартній українській мові це поняття позначено синтагмою “*велика рогата худоба*”. Слова мають спільне походження з псл. **govedo*. Вираз *гов'ядо* знаходимо в українських діалектах. (Куриленко, с. 41-43) (Gluhak с. 241.)

Слово **govedo** відомо в усіх слов'янських мовах. Лексема походить з псл. та має загальне значення корови та бика. В деяких мовах являється архаїзмом. Слово пов'язане з іє. *g^uou- (велика рогата худоба) та утворене за допомогою суфікса -ed. (Трубачев с. 36-37). Можливо *g^uous могло позначати стадо, яке йде. (Трубачев с. 40).

2.2. Етимологічний аналіз назв свійських тварин в українській і хорватській мовах

КОРОВА/KRAVA

Слова **корова** та **krava** позначають самку бика. Слова в українській та хорватській походять з псл. *корвь > стсл. крава > укр. корова, хорв. krava. В різних мовах пов'язане з назвами рогатих тварин (оленів) та зі словами, які позначають ріг. (Gluhak с. 241. та ЕСУМ т. 3, с. 34). Слово корова пов'язується з походженням з іє. *ker, *kor, *kr (ріг, рогатий), з яких походять назви для рогатих тварин. (Трубачев с. 40). Група приголосних *tort, *tolt, *tert, *telt у досліджуваних мовах розвинулися різними шляхами. У хорватській мові закономірно розвинувся рефлекс trat, відповідно krava, а в українській – torot, тобто корова. **Діал. Кляпа** – слово **кляпа** позначає стару корову. Походить з псл. *klep- , яке пов'язане з іє. *kel- (кривити, згинати). Назва також пов'язується з нім. Klampe (колода). (ЕСУМ т. 2, с. 470). Слово кляпа пов'язане зі словом кляча. **Ялівка/jalovica** - з псл. jalovъ. В українській позначає ялову корову, кобилу або вівцю, яка не дає приплоду. (СУМ: ялівка) В хорватській мові jalovica теж позначає ялових самиць сільськогосподарських тварин. (НІР: jalovica). Корінь слів пов'язаний зі словом яловий, яке має значення безплідний. Похідне з псл. *jalovъ. (ЕСУМ т. 6, с. 544). **Теля/tele, telac, telica** - слово яке позначає маля корови в обох мовах має однакове походження. Корінь слова з псл. *tele. (ЕСУМ т. 5, с. 541.) Кінцевий назальний голосний ę закономірно у хорватській мові дав e, а в українській – я. Назва для маля корови новіша та її походження неясне. Назва tele-теля позначає молодше маля корови незважаючи на стать. Telac та telica уточнюють стать малят. Старші телята називаються junac- , junica- . (Трубачев с. 44-45) **Телиця / junica** - в українській мові слово яке позначає молоду корову, має такий самий корінь, як слово теля. (СУМ: телиця) Слово утворене від кореня та суфікса -иця для утворення жіночого роду. Корінь з псл. *tele. (ЕСУМ т. 5, с. 541.). Хорватське слово junica позначає молоду корову й має корінь від псл. *junъ (молодий) та суфікс -ица для жіночого роду. (НІР: junac). **Телець / junac** - В українській мові слово

телець позначає молодого бика. (СУМ: телець). Має такий самий корінь, як слово теля. Корінь з псл. *tele. (ЕСУМ т. 5, с. 541.). Слово утворене від кореня та суфікса -ець для утворення назв малят чоловічого роду. Хорватське слово јупас позначає молодого бика й має корінь від псл. *јупь (молодий) та суфікс -ас для утворення назв малят чоловічого роду. (НЈР: јупас). **Назимок, бузимок, діал. бузівок / nazime** – однорічне теля: назимок, бузимок, бузівок. (СУМ: назимок, бузимок, бузівок) Назва **бузівок** запозичення з тюркських мов. Слово пов'язане з **бузимок, назимок**, які пов'язані з укр. зима. Походить від псл. *zima. (ЕСУМ т. 1, с. 282.; т. 2, с. 261.-162.) Схоже походження і хорв. назви nazimica (для молоді свині), та **nazime**, на позначення порося до року. (Enciklopedija: nazime); **Бик/bik, діал. бак** – слово яке позначає некастрованого самця корови в обох мовах має однакове походження. Корінь з псл. *буць > стсл. Бьць. Корінь слова пов'язаний зі звуконаслідувального кореня buk- (ЕСУМ т. 1, с. 182.) (НЈР: bik). Назва **бика** пов'язана зі звуконаслідуванням та з дієсловом bukati. (Трубачев с. 40-41) В хорватських діалектах існує назва **бак**, яка синонім до bik. (НЈР: bak). Слово **бак** дорогоцінне для етимологів бо розвинулось за допомогою вокалізації кореневого редукованого голосного який у хорватській мові дав рефлекс **а** і повзується з словом bukač. Походить з дієслова bukati, утворене від звуконаслідувальним іє. *bu- , яке пов'язується і з утворенням назв бджоли. Існують і думки, що слово турецько-монгольського походження (теж звуконаслідувальне). (Skok т. 1, с. 95.) Слово не в прямому зв'язку зі словом бик (псл.*буць). Слово бак походить зі стсл. слова *бьць. (НЈР: bak) **Бугай** - некастрований залишений для продовження породи бик. (СУМ: бугай). Можливе, що слово **бугай** давньоруське запозичення з тюркських мов. Назва звуконаслідувальне утворення. (ЕСУМ т. 1, с. 275.) **Бугай** запозичення з тюркської мови. (Трубачев с. 42). **Віл / vol** - Слово яке позначає кастрованого самця корови в обох мовах має однакове походження. Корінь з псл. і стсл. *воль. Походить від псл. *valjati (каструвати). (ЕСУМ т. 1, с. 399. та НЈР: vol). В українській мові давнє етимологічне **о** в закритому складі переходить в **і**. **Дійна корова/krava muzara** - тварини, які дають молоко названі окремими назвами. В обох мовах користуються синтагми. В українській мові прикметник утворений від кореня доїти. (СУМ: дійна) З псл. *dojiti. (ЕСУМ т. 2, с. 103). В хорватській **muzara** може бути не тільки корова, а й коза та вівця. Назва утворена від musti (доїти). (НЈР: muzara). **Steona krava** - Корова, яка має народити теля описується прикметником **steona** , яке походить від псл. *stelja (солом'яна підлога для скотів). (НЈР: steona, stelja) **Первістка / prvorotkinja** - в українській мові **первістка** – корова, яка телиться перший раз. (СУМ первістка:) В хорватській **prvorotkinja** позначає не тільки

корову, а самицю всіх ссавців, яка перший раз народжує. (НІР: prvorotkinja). В обох словах корінь пов'язаний з словом первий (перший), яке походить з псл. *prvъ. (ЕСУМ т. 4, с. 337.) Хорватське слово пов'язане і з словом родити від псл. *rodъ. (НІР: rod) (ЕСУМ т. 5, с. 88.). З лексики пов'язаної з великою рогатою худобою видна роль, яку худоба мала для індоєвропейських народів. (Трубачев с. 6).

КІНЬ/ КОПЈ

Загальна назва **копј, кінь**, яка позначає велику свійську тварину, яку використовують для перевезення людей і вантажів. Копј, кінь позначає й самця кобили. (СУМ: кінь) (НІР: копј). Слова кінь, копј мають однакове походження з псл. копь > стсл. копь > укр. кінь, хорв. копј. **Коні** мали велику роль в землеробстві та транспорті. **Лоша**, поряд з великою рогатою худобою, користувалася як упряжка для перевезення вантажів, а крім того і для верховної їздки. Коні мали культурне значення жертвовної тварини. Вони близькі до божества в різних міфологіях та культурах. (Трубачев с. 13-14). В слов'янських мовах відсутня назва іе. *ekuos бо це була типова загальна назва для тварин, яка не підходила для чіткого розрізнення називання самця та самки тварини. Тому замість іе. *ekuos користуються **кін** та **кобила**. (Трубачев с. 48-49).

За етимологічним словником української мови неясні взаємні фонетичні стосунки групи слів: кобила, кінь, та кельтське *konkos/kankos - кінь. (ЕСУМ т. 2, с. 448.) В українській та хорватській мовах слова кінь/ копј мають однаковий корінь та однакове походження з кельтського слова *konkos/kankos, яке походить від *kank. Це слово позначає дієслово стрибати, тобто конями дана назва за їхньою характерною рисою – можливістю вміло стрибати. (Gluhak с. 331). У формі кінь сучасної української мови наявне секундарне і, яке становить одну з найважливіших фонетичних рис української мови. Це і походить з давніх етимологічних о та е, які в закритому складі переходять в і. В хорватській мові цієї зміни не існує, тобто старе о залишається. На кінці обох варіантів слова знаходиться м'яке н. В українській мові це н пом'якшується з ь (м'яким знаком), поки в хорватській мові літеру н пом'якшує літера й. В хорватській мові літери п та ј разом творять одну окрему літеру пј. (Damjanović, с. 73). **Аргмак** - старовинна назва породистого верхового коня в східних народів. Це синонім до слова румак. (СУМ: аргмак). Аргмак запозичення з тюркських мов та пов'язане з дієсловом стрибати. (Трубачев с. 57). ЕСУМ пояснює аргмака, як коня арабської породи. Назва відома лише в східнослов'янських мовах. Слово виведене з тюрк. основи *arfa- (скакати). (ЕСУМ т. 1, с. 82). **Заст. Румак** - старовинна назва породистого верхового коня у східних народів.

Це синонім до слова аргмак. (СУМ: румак). Слово найімовірніше результат видозміни слова аргмак. Припускаються пояснення, що слово запозичення з давньо тюркських мов. (ЕСУМ т. 5, с. 140). **Бахмат**- бойовий верховий кінь в українській мові називається бахмат. (СУМ: бахмат). Походження слова не зовсім ясне. Вважається, що слово запозичення з татарської мови. (ЕСУМ т. 1, с. 152) Існує й пояснення, що бахмат варіант мусульманського імені Mehmed. (Трубачев с. 57). **Діал. Битюг** рідко вживане – великий, дужий робочий кінь. (СУМ: битюх) **Битюх** - ломовий кінь. Слово запозичення з російської мови. Слово походить з назви річки Битюх. (ЕСУМ т. 1, с. 188). **Кобила /kobila** - слова кобила/kobila позначають самку жеребця; лошицю. (СУМ: кобила) (НІР: kobila) Слова **кобила/kobila** мають однаковий корінь в українській та хорватській мовах. Псл. kobyła > стсл. kobyła > укр. кобила, хорв. kobila. Слово споріднене з гретським та латинським kaballes/caballus, що позначає робочого коня, kljuse. Крім того, в деяких мовах відповідає імені маті Кибелу/Kibelu, яку ще названо і господинею коней, та зображуваною на коні. Слово походить з інших мов та позначає робочого коня. В деяких народів і традицій це слово пов'язане з богинею, яка пов'язується з кіньми. Слово кобила, так само як і слово кінь, запозичення в слов'янських мовах. Вірогідно, що запозичення прийшли з мов народів, які займалася конярством. (ЕСУМ т. 2, с. 476.) (Gluhak с. 326). Назва кобила в слов'янських мовах поширилася давно. (Трубачев с. 52). **Жеребна/ždrebna / bređa** - жеребна - про кобилу, яка має народити лоша. (СУМ: жеребна). Хорватське слово **ždrebna** має однакове значення та походження від назви для маля. (НІР: ždrebna). Хорватське слово **bređa** позначає тварину, яка має народити маля. (НІР: bređa). В хорватській мові слово може бути і прикметник і іменник. Слово походить з псл. *berdja, яке пов'язане з іе. *bher- (носити). (Трубачев с. 54). **Жереб'я / ždrijebe** - слова, які позначають маля коня походять в обох мовах з псл. *žerb- , яке споріднене з давно індоєвропейським *garbhah, яке позначає зародок, молоде, дитину. (ЕСУМ т. 2, с. 193.) (Gluhak с. 705). В українському варіанті слова наявне повноголосся -ере-, поки в хорватському варіанті наявне ždr- . В українській мові слово має закономірний рефлекс колишнього суфікса ę який в українській мові розвинувся в -я, а у хорватській до –е. **Жеребець/ždrijebac** - слова, які позначають молодого самця коня – жеребця, мають такий самий корінь, як слово жереб'я (ždrijebe), та закінчення -ець в українській, тобто -ас в хорватській. Закінчення -ець в українській, тобто -ас в хорватській характерне для утворення слова, які позначають самців. **Кобилиця / ždrebica** - слова, які позначають молоду самицю кобили, мають різний корінь в українській та хорватській мовах. В українській мові слово яке позначає молоду самицю кобили походить зі слова кобила

(СУМ: кобилиця) та має закінчення -иця. Закінчення -иця характерне для утворення жіночого роду. **Кобилиця** вживається як синонім до слова лошиця. В хорватській мові слово **ždrebica** має однаковий корінь, як слова жереб'я (ždrijebe) та жеребець (ždrijebas), та закінчення -іса, яке характерне для утворення жіночого роду та демінутиву. **Стригун** - однорічне лоша, якому звичайно підстригають гриву. (СУМ: стригун) Назва пов'язана з дієсловом стригти. (ЕСУМ т. 5, с. 440). **Дереш, чалий / čilaš** - чалий кінь або віл, сірий. (СУМ: дереш) Дереш запозичення з угорської мови. (ЕСУМ т. 2, с. 83). Чалий сіро-коричневий кінь. (СУМ: чалий) Чалий запозичення з тюркських мов. (ЕСУМ т. 6, с. 277). **Čilaš** - в хорватській мові назва позначає коня з барвистими плямами. Слово походить з турецької çilat (барвистий кінь). (НJP: čilaš). Можливе, що хорв. čilaš та укр. чалий пов'язані, але це не підтверджено. (Skok т. 1, с. 324). **Лоша, лошак** - в українській мові існує і варіант лошак, який позначає молодого коня. (СУМ: лошак) В хорватській мові не існує слово з цим коренем і значенням. Слово має спільний корінь, як слово лоша, яке позначає маля коню. Слово давне запозичення з тюркських та іранських мов. (ЕСУМ т. 3, с. 296). В основі слова лоша, лошиця тюрк. (a)laša (лоша, мерин) (Трубачев с. 54). **Лошиця** - в українській мові лошиця синонім до слова кобилиця, який позначає молоду кобилу. (СУМ: лошиця) (ЕСУМ т. 3, с. 296.) В хорватській мові не існує слово з цим коренем і значенням. Слово лошиця має спільний корінь, як слово лоша та закінчення -иця, характерне для утворення жіночого роду. **Кляча** - слово кляча позначає кобилу. Походить з псл. *klekja (ломака колодка) та пов'язане зі словом *klek- (ламати). (ЕСУМ т. 2 с. 471) Слово кляча пов'язане зі словом кляпа. **Шкапа / kljuse, raga** - слово kljuse походить з псл. і стсл. *kljuse, яке походить від дієслова *kleups- (кульгати). (Трубачев с. 55). Українська назва **шкапа** та хорватська назва **kljuse** мають однакове значення. **Kljuse** позначає слабкого, поганого коня. Хорватське слово **raga** синонім до слова kljuse. Слово походить з нім. Racker. (НJP: raga). Слово **шкапа** позначає замореного, слабосилого, худого коня. (СУМ: шкапа) Найімовірніше пояснення, що слово походить з псл. *skapa, яке пов'язане з псл. *skopiti (каструвати). В слові зміна sk > šk, яка характерна для деяких слов'янських мов. Слово споріднене з скоп (кастрований баран). (ЕСУМ т. 6 с. 427). За походженням слово можна пов'язати і з хорв. škorac. **Коненя** - дорослі, але малі на зріст або слабосилі коні. (СУМ: коненя) Слово утворене від слова кінь з допомогою суфікса. **Мерха** - слово позначає худобу (віл, кобила, корова...). Це слово запозичення з німецької Mähre – кобила. Слово близьке до слова марга. (ЕСУМ т. 3, с. 445). **Marva, діал., арх. marha** - в хорватській слово позначає мерху – коня або вола, упряжку з возом для перевезення важких вантажів. Слово marva походить з угорського

marha. (НІР: marva). Слово **marha** застаріла лексика, синонім до слова stoka, marva. (Skok т. 2, с. 377). Хорватське **marva** запозичення з германської зі зміною h > v. (Трубачев с. 104). Схоже значення коня для перевезення вантажів в українській має слово ломовик. **Ломовик** - означає велику, сильну істоту. (СУМ: ломовик) Слово споріднене з словом ломовий, яке має значення сильний, витривалий в роботі. Слово ломовик дієсловом ломити, яке позначає здатність ламати. (ЕСУМ т. 3, с. 285.) Ломовикам дана назва за їхньою характерною рисою – можливістю тягти важких вантажів. **Мерин** - в українській мові існує і слово **мерин**, яке позначає кастрованого жеребця. Слово запозичення з монгольських мов morin – кінь. Слово близьке до слова мієге – кобила. (ЕСУМ т. 3, с. 442.). **Кастрат / Kastrat** - в хорватській мові існує поняття **kastrat**, яке позначає кастрованих самців усіх тварин. Походження цього слова з латинського castrare, каструвати. (НІР: kastrat). Таке саме походження та значення має українське слово **кастрат**. (СУМ: кастрат). **Жеребець /pastuh** – в хорватській мові слово **pastuh** позначає некастрованого жеребця. Це слово погодить з псл. *pastuxъ: pastir, тобто з псл. і стсл. дієслова пасти.(НІР: pastuh). В українській мові існує слово **пастух**, але не означає тварину, а людину, яка пасе стадо. (СУМ: пастух). В хорватській мові людина, яка пасе стадо називається pastir. Слова пастух і pastir мають такий самий корінь і значення. (ЕСУМ т. 4, с. 311). Слова пастух і pastuh мають однаковий звуковий збіг, але інакше значення.

ОСЕЛЬ, ВІСЛЮК /MAGARAC, OSAO

Слово **осель** запозичення з готської або латинської - asellus. В стсл. і псл. *осьл (ЕСУМ т. 4, с. 218). У варіанті **віслюк** видне протетичне в та о, яке перейшло в і и закритому складі. Слово утворене з суфіксом-юк-, закінчення нульове. В хорватській існує варіант **osao** і варіант **magarac**. Варіант **osao** подібний до українського осель. Варіант **magarac** запозичення з грецького – gomari. Gomari походить з gomos, яке перекладається як товар. Слово товар мало значення навантаження, яке носили коні або ослі, псл. *товарь. (Gluhak, с. 394.) (НІР: magarac). **Діал. товар /tovar** - В українській мові існує слово **товар**, яке позначає велику рогату худобу (СУМ: товар). Товар в українських діалектах може позначати й тварину, скотину. Походить з псл. *tovarъ (яке мало значення худоба, майно). Це слово запозичення з тюркських мов тур. tavar (слова, які позначали худобу, тобто добро, майно, багатство, власність, скот). (ЕСУМ т. 5, с. 586.) (Трубачев с. 104). В хорватській мові слово **tovar** регіональна назва для осла, тобто синонім до слова magarac. (НІР: tovar). Походження слова товар знову розкриває пов'язаність свійських тварин та майна.

Ослиця /magarica - в українській мові слово яке позначає самицю ослию, має такий самий корінь, як слово осель та суфікс-иця. Суфікс-иця характерне для утворення жіночого роду. В хорватській мові слово magarica має однаковий корінь, як слова magaras і magare та суфікс -ica, який характерний для утворення жіночого роду. **Осля / Magare, pule** - в хорватській слово **magare** означає молоде ослию, незважаючи на стать тварини. Слово magare такий самий корінь, як слово magaras. (HJP: magare). Назва **pule** походить від лат. pullus (маля). (Skok т. 3, с. 72). Назви розвинулися з форм на позначення малят у яких був кінцевий назальний голосний ę, який закономірно розвинувся у обох мовах.

МУЛ / MULA

Слово **мул** в українській та **mula** в хорватській позначають гібрид осла і кобили. В обох мовах слова запозичення з латинського mulus. (ЕСУМ т. 3, с. 532.) (HJP: mula)

ОСЛЮК / MAZGA

Слово **ослюк** в українській та **mazga** в хорватській позначають гібрид жеребця та ослиці. Слово ослюк в українській має спільний корінь та походження, як слово осел. (ЕСУМ т. 4, с. 218). В хорватських словниках немає точних пояснень про походження слова mazga. Можливе, що mazga пов'язане з назвою мула, розширене на балканському півострові. Mazga походить від стсл. *mazga. (Трубачев с. 60). В етимологічному словнику української мови існує слово мазга, яке походить з дієслова мазюкати (бруднити) та має основу мазати. З тим словом пов'язані слова мазати та мазгуляти (мазюкати, робити плями, бруднити). Слово мазати походить з псл. *mazati (бруднити). (ЕСУМ т. 3, с. 359). Можливо, що назва mazga походить за характерною рисою цих тварин, тобто тому що вони гібриди різних родів копитуватих. З різних назв гібридів видно що в свідомості людей існувала різниця між гібридам та що люди звертали увагу до походження тварин.

КОЗА, КОЗЛИЦЯ /KOZA

Слова, які позначають самиць цапа в обох мовах мають однакове походження з псл. *koza, споріднене з дінд. aja. За етимологічними словниками слово коза запозичення з тюркських мов. Це пов'язане з тим, що коза приручена на просторі де жили давні індоєвропейці. (ЕСУМ т. 2, с. 494.) (Gluhak с. 340.) В українській мові існує і варіант **козлиця**, як рідковживана назва. (СУМ: козлиця). Слов'янські назви кози в найскладніших відносинах індоєвропейських назвами. Можливо що слов'янське коза запозичення з тюрк. kaza. (Трубачев с. 83-87). Коза загальна назва.

Розведення кіз, як свійських тварин, з'явилося пізніше, ніж розведення наприклад великої рогатої худоби, овець, свиней. Тому свідчать назви ovca – jane, svinja – prase, govedo, korva – tele, але koza – kozel – kozle. Українське цап запозичення з романської мови пастушого населення. **Цап/jarac** - слова, які позначають самців кози в українській та хорватській мовах мають різне походження. В українській мові слово **цап** походить з псл. *сар. Слово запозичення з романських мов та походить з мов вівчарської культури. Можливе, що слово було вигуком для кликання цапів. (ЕСУМ т. 6, с. 227). В хорватській мові слово **jarac** походить з псл. *јагъсь, яке пов'язане з словом *jar. *Jar має значення молоде, свіже, сильне, весни. За етимологічним словником в українських діалектах існує слово **ярець**. (Gluhak с. 289). **Діал. перч / діал. ргѣ** - Перч позначає некастрованого цапа. Назва походить з дієслова перчити (заплідувати). Походження з псл. *prkaty (злягатися) , пов'язане з *porse. (ЕСУМ т. 4, с. 358). Ргѣ в деяких діалектах позначає те саме, що й јагіс. Назва походить з псл. *ръгъсь. (НJP: ргѣ). **Цапеня, козля, козеня / jare, kozle** - слова, які позначають маля кози в обох мовах утворені від назв дорослих тварин. Мають такий самий корінь, як коза та цап або koza та jarac. В українській назви мають суфікси, які характерні для утворення назв молодух істот. В українській мові ці назви позначають маля кози, але не наголошене чи ідеться про молодого самця чи самицю. В хорватській мові ще існують назви **kozlić** і **jarica**, які уточнюють стать молоді тварини. **Ярча / kozlić, jarica**. В хорватській слово **kozlić** позначає молодого цапа. Слово **jarica** має значення молоді кози. Цікаво що назва для молодого самця має однаковий корінь, як назва дорослої самиці (koza-kozlić) , а назва для молоді самиці має однаковий корінь, як назва дорослого самця тварини (jarac, jarica) (НJP: jarica, kozlić). Слово **ярча** пов'язане з словом *jar (молоде, свіже, сильне, весни). (Gluhak с. 289.). Ярча позначає ягня до року. (СУМ: ярча). **Козел / діал. kozel** - в українській мові **козел** в другому значенні позначає те саме що цап. (СУМ: козел). В хорватських діалектах можна знайти слово **kozел** в значенні слова kozlić, jare. (Lipljin с. 323). Слова в обох мовах мають походження від – коза. Слова мають однаковий звуковий збіг, але не зовсім однакове значення.

ВІВЦЯ/OVCA

Слов'янські назви *овса, *ovn. Слова **овса** та **ован** пов'язані з іє. *ouis , яке було загальною назвою для овець незважаючи на стать. Сьогодні загальна назва - **вівця**. Назва вівці походить з характерної шерсті та її значення в виробництві одягу. (Трубачев с. 70) Слово позначає самицю барана та має походження з псл. і стсл. *овъса < *ovika, результат і основи зменшувальним суфіксом -іка. Назва споріднена з лат. ovis та дінд.

*avika. (ЕСУМ т. 1, с. 389.) Давно індоєвропейський корінь доводить, що вівці були важливі тварини в давніх культурах. Вівці, поряд з конем та коровою, були тварини, яких люди користували в обрядах, була важлива для харчування та виробництво одягу. В давніх слов'ян вівця пов'язувалась з богинею Мокош. Мокош, за віруванням, пряде вовну, а так само й долю людини. (Gluhak с. 461). Слова вівця та овса мають однаковий корінь, але в українському варіанті відбулися дві фонетичні зміни: додавання протетичного **в** та перехід давнього етимологічного **о** до **і**. Вівці пов'язані з древніми релігіями. Вівці та овеча шерсть були використані в обрядах жертвоприношення. Овеча шерсть є відмінною характеристикою овець. (Трубачев с. 10-11). **Ягня/janje** - назви для маля вівці в обох мовах мають однакове походження. З псл. *(j)agne і стсл. *agne, споріднене з лат. agnus. (ЕСУМ т. 6, с. 534). В основі слова іє. agn. В індоєвропейській мові це слово запозичення з семітського для маля тварин. (Gluhak с. 288). Походження слова ягня доводиться в зв'язок з походженням слова вогонь. Зв'язок між іє. *ognis (вогонь) і *agnos (ягня) пояснюється тим, що вівця (ягня) часто користалася в жертвоприношеннях. (Трубачев с. 72-73). **Dvizac, dvizica** - ягня або козлик до два роки. Походження слова пов'язане з числом два. (НJP: dvizac). Назва самки утворена з допомогою суфікса. **Ягниця, ярка/ janjica** - слова мають схожий звуковий збіг, але не зовсім однакове значення. Слово **ягниця** в українській мові позначає те саме, що вівця тобто молоду вівцю. (СУМ: ягниця). Слово **janjica** в хорватській мові позначає жіноче ягня. (НJP: janjica). **Ярка** – молода вівця, яка ще не ягнилася. Слова **ярка** та **jarac** пов'язані з црк-слав. яра весна. Схожі приклади утворення назв тварин від назв пір року можна знайти і в інших індоєвропейських мовах. (Трубачев с. 79). **Діал. бирка / діал. birka** однорічна вівця; ярка. (СУМ: бирка) Назва походить з вигуку бир, яким підганяють овець. Можливе, що угорська назва birka (вівця, баран) походить з української. Існують і інші думки, що українське бирка запозичення з угорської або румунської. (ЕСУМ т. 1, с. 184). В деяких хорв. діалектах birka позначає вівцю. Походження хорватського слова birka з угорської мови. (НJP: birka). З вигуком бир дехто намагається пов'язати й назву баран. (Трубачев с. 76). **Вакеша** - назва для білої вівці чорну коло очей. Назва запозичення з румунської мови з допомогою суфікса -еш (слов'янського походження). (ЕСУМ т. 1, с. 321). **Баран/ovan, діал. baran** - назви для самця вівці різні в українській та хорватській мовах. Слово **баран** має походження з псл. *baran. Загально прийнятого пояснення про походження слова баран немає. Пов'язується з гретськими та татарськими назвами для овець. Припускається і утворення від звуконаслідування. (ЕСУМ т. 1, с. 138). В хорватській мові слово baran регіональна назва для барана, синонім до слова ovan.

(НІР: *baran*) Етимологія слова *баран* пов'язується зі словом *бара*, яке позначає кози чорно-білого шерсту. (НІР: *bara* 2) Цікаве, що назва кози виведена з назви самця вівці. Деякі дослідники припускають, що назва *баран* пов'язана з грецькою мовою. Частина дослідників дає пояснення, що назва *баран* запозичена з тюркських мов. Час та місце запозичення слова *баран* не можна точно визначити. Загальнослов'янський характер слова **ovn* говорить про те, що це старша назва. (Трубачев с. 74-75). Хорватська назва **ovan** походить з псл. **ovъpъ*, яке пов'язано з овса. Назва походить з іе. **owi-ino-s*, яке за словотвором прикметник в значенні "який належить до вівці". (Gluhak с. 461). **Лугчак** - однорічний баран. Назва походить від слова *лони* (торік). Назва виникла в карпатських говорах в яких *о* в нових закритих складах переходило в *у*. (ЕСУМ т. 3, с. 306). *Лони* походить з псл. **olni*. (ЕСУМ т. 3, с. 285). **Діал. валах/škorac** - Валах - діалектальне слово яке позначає кастрованого барана. (СУМ: валах). Українське слово *валах* запозичення з німецької *Wallach*, яке позначає кастрованого жеребця, мерина. (ЕСУМ т. 1, с. 323). Хорватська назва *škorac* походить з псл. **skoriti*, скопити. (НІР: *škorac*) Псл. **skoriti* має значення каструвати. (ЕСУМ т. 5, с. 279). **Brav** - в хорватській мові існує поняття *brav*, яке загальна назва для самців дрібної рогатої худоби (баранів та цапів). Слово походить з псл. **bogъvъ*. (НІР: *brav*). **Діал. барза / діал. barzast** - Чорна **вівця** з білими грудьми та чорний **цап** або **баран** називаються **барза**. Слово запозичення з румунської мові. Споріднене з псл. **berza* (береза). Слово походить з південнослов'янських мов. (ЕСУМ т. 1, с. 142) (Трубачев с. 90). В хорватських діалектах існує прикметник **barzast**, який позначає на пів чорну, білу або сиру **козу**. За Скоком слово не походить з румунської, а з прикметника *barth* (білий). (Skok т. 1, с. 115).

СВИНЯ / SVINJA

Свиня - загальна назва для диких та свійських свиней та для свиней незважаючи на стать. Слово **svinja* походить з іе. **su* (**sus*), яке звуконаслідування для утворення крику свині. Слово **porse* походить з іе. **porkos*. (Трубачев с. 61-62).

Слова *свиня / svinja* походять з псл. **svinъja*, стсл. **свинъа*. За словником слово індоєвропейського утворення від звуконаслідувального кореня „*су*“. (ЕСУМ т. 5, с. 191.) Індоєвропейська назва позначала приручену, свійську свиню. Свинарство було досить поширене поміж індоєвропейських народів, а свині приносилися як жертви божеству плідності. (Gluhak с. 599). В українській мові *свиня* - ссавець родини свинячих, свійський вид якого розводять для одержання м'яса, сала, щетини, шкіри. (СУМ: *свиня*). В хорватській мові слово користується, як загальна назва для тварин родини свинячих:

krmača, krmak, nerast, prase. (HJP: svinja). Svinje - ссавці родини свинячих незалежно від віку, призначені для вирощування або розмноження. (Pravilnik) Українське слово свиня та хорватське svinja мають однакове походження. Дві основні назви в обох мовах *svinja і *porse. **Свиня, свиноматка, льоха / svinja, krmača, prasica** - в українській мові **свиня** - самка кнура. (СУМ: свиня). В хорватській мові **svinja** - самка кнура. В хорватській мові самка кнура, тобто свиня, в якій було поросят лиш один раз називається krmača або **prasica**. (Pravilnik) Слово **krmača** позначає самку кнура (а може позначати й самку дикої свинці). (HJP: krmača). Слово походить від слова krmak. (Gluhak с. 350). Слово **prasica** синонім до слова krmača. Слово prasica має однаковий корінь, як слово prase (порося) та суфікс -ica для утворення назв жіночого роду. (HJP: prasica). **Свиноматка** - свиня, що дає приплід. (СУМ: свиноматка). Слово утворене від слова свиня та матка. Слово матка має значення плідної самиці тварин. (СУМ: матка). Синонім до слова свиноматка є слово **льоха**. (СУМ: льоха). Слово льоха запозичення з польської мови. (ЕСУМ т. 3, с. 348). **Діал. Самура** - Назва самура синонім до слова свиня. Слово запозичення з польської мови. Самура похідне від сам (сам - самка). (ЕСУМ т. 5, с. 175) (від псл, стсл. *sam) (ЕСУМ т. 5, с. 171). **Ринда** - Ринда ще одна назва до свині. (СУМ: ринда). Походження слова неясне. Можливе, що слово звуконаслідувального походження пов'язане з рохканням або з дієсловом рити. (ЕСУМ т. 5, с. 78). **Порося / krme, prase, svinjče** - українське слово **порося** означає маля свині. (СУМ: порося). Хорватські слова **krme, prase, svinjče** позначають маля дикої та свійської свині. Слова порося, prase походять з псл. *porse, яке споріднене з індоевропейським *porkos (молода свиня). (ЕСУМ т. 4, с. 525.) За словником іе. походить з *perk (багатобарвний, пляма) тому що поросята дикої свині мають плями на шерсті. (Gluhak с. 499.). Праслов'янська форма дала закономірний рефлекс кінцевого назального голосного ę в українській мові в я, а хорватській – е. У хорватському слові група *tort закономірно дала рефлекс trat, а так само як і кінцевий *ę – е. Хорватське слово krme утворене від слова krmak (krma). (Gluhak с. 350) Слово svinjče має однаковий корінь, як слово svinja + палаталізований демінутивний суфікс -к-. **Кабан / krmak, prasac** - в українській мові слово **кабан** позначає самця свині (звичайно кастрованого). (СУМ: кабан). Слово кабан запозичення з тюркських мов. (ЕСУМ т. 2, с. 330). В хорватській мові самець свині називається krmak або prasac. (HJP: prasac, krmak) Слово **krmak** походить з слова krma. Колись слово krma позначало їжу, а сьогодні має значення їжі для худоби. Слово походить з псл. *kъrma, стсл. *kъrma (Gluhak с. 350). Слово **prasac** має однаковий корінь, як слово prase (порося) та суфікс -ac для утворення чоловічого роду. **Кнур / nerast** - самець свині. (СУМ: кнур) Слово кнур результат

скорочення давньої форми псл. *кнороз, можливо зближеної зі звуконаслідувальними словами. Псл. *кнороз позначало кастрованого кабана чи жеребця. (ЕСУМ т. 2, с. 474). **Nerast** некастрований самець свині для приплід. (НJP: nerast). Слово походить з псл.*nerstь позначало некастрованого кабана. Псл.*nerstь пов'язане з словами mrijest (нерезт), gasti (рости), nesti, oplodivati jaja (запліднення яя). Слово пов'язане з іе. коренем *нерс-, яке позначає життєву снагу, молодого самця. (Gluhak с. 437). **Nazimica** - свиня, яка зріла, але в якій ще не було поросят. Слово утворене з коренем zima (зима), префіксом на- та суфіксом для утворення жіночого роду. (НJP: nazimica). Походження слова пов'язане зі словами бузимок, назимок. **Порося / odojak** - Odojak поросля, яке ще ссе. Слово походить з дієслова доїти та утворене з префіксом од-. (НJP: odojak). Дієслово доїти позначає годувати молоком та походить з псл. і стсл. *dojiti. (НJP: dojiti). **Підсвинок / odbijena prasad / tovljenik** - підсвинок немолочне поросля віком до року. (СУМ: підсвинок) Слово має спільний корінь, як слово свиня. Схоже значення мають хорватські слова tovljenik та синтагма odbijena prasad. Синтагма **odbijena prasad** позначає немолочну поросля віком до десяти тижнів. **Tovljenci** це поросля віком від десяти тижнів до зрілості. (Pravilnik) Tovljenik в хорватській мові позначає тварину, яка годується до ваги достотної для різання. Слово походить з псл. слова *toviti (товстити). Дієслово має значення товстити до ваги достотної для різання. Переважно ідеться про свиней. (НJP: tovljenik). **Розм., діал. паця / діал. рајсек** - в українській і хорватській мовах існують слова паця (СУМ: паця) та рајсек (НJP: рајсек), як діалектна та розмовна лексика. В обох мовах ці слова позначають поросля. Слова паця та рајсек утворені від звуконаслідувального вигуку „пац“, що вживався для імітації звуків свині під час їди, а згодом став вигуком для підкликання свиней. (ЕСУМ т. 4, с. 323). **Пацюк** - синонім до слова поросля. (СУМ: пацюк) В хорв. діал. рајсек наявне вторинне j. (Трубачев с. 68). З різноманіття назв, які стосуються свиней видно, що існує багато різних назв. Назви розрізняють самиць і самців тварин стосовно їхньої зрілості, та функції. **Brav** - Трубачев, як назву пов'язану зі свинарством дає слово боров. Боров походить з псл. *borъ. В хорватській мові з цим словом пов'язана назва brav (самець овець та кіз). (Трубачев с. 64).

ЗАЄЦЬ / ZEC, ДІАЛ. ЗАЈЕС

Заєць загальна назва та позначає і самців тварини. Назви для зайця в обох мовах мають однакове походження. З псл. *zajęсь і стсл. *заєць, споріднене з дінд. *hayah (кінь). Зайцям, як і коням, дана назва за їхньою характерною рисою – можливістю вміло стрибати. (ЕСУМ т. 2, с. 223.) В основі слова іе. *ghei- (стрибати). (Gluhak с. 694).

В хорватських діалектах існує *zajec*, яке більш схоже до українського слова *заєць*. (НІР: *zajec*). **Зайчиха, зайчиця / zečica** - слова, які позначають самиць зайцю в обох мовах мають однакове походження. Назви утворенні від назви самця, з допомогою суфіксів для утворення жіночого роду (-иця, -иха, -іца). (СУМ: зайчиха, зайчиця; НІР: *zečica*)

Зайчєня, зайча / zečič - слова, які позначають маля зайцю в обох мовах мають однакове походження. Назви утворенні від назви дорослої тварини, з допомогою суфіксів для утворення назв малят. (СУМ: зайчєня, зайча). В хорватській мові слово *zečič* позначає демінутив до слова *zec*. (НІР: *zečič*). **Кріль, кролик / kunić** - в українській мові слова **кріль** та **кролик** мають значення невеликої тварини — гризуна родини заячих. (СУМ: кріль). Українське слово *кріль* - запозичення з польської мови, пол. *królik* - король (ЕСУМ т. 3, с. 39.) В кілька інших мов слово пов'язується зі словом *король*. Слово має походження з лат. *cupiculus*. (ЕСУМ т. 3, с. 97). Схоже значення в хорватській мові має слово *kunić*. *Kunić* позначає дикого або прирученого гризуна, схожого до зайця. (НІР: *kunić*). Так само, як і українське слово, хорватське слово походить з латинського *cupiculus* та утворене з допомогою зменшувального суфіксу. (Gluhak с. 359). **Kunac** - в хорватській мові самця кролика (*kunića*) називають **kunac**, а самицю **kunica**. (НІР: *kunić*). **Кролиця / kunica** - назва самиці кролика – кролиця/ *kunica*, утворена з допомогою суфікса -иця / -іца для утворення жіночого роду. (СУМ:).

КІТ, ДІАЛ. МАЧКА / МАЃКА

Імовірно **kot* спершу було загальною назвою для самця та самки тварини. Для називання самки почалася користуватися назва кішка. В деяких мовах назва самки стала загальною назвою для самця та самки тварини, поки форма **kot* стала назвою самця. (Трубачев с. 95-97). Українське слово **кіт** та хорватське слово **ма҃ка** мають різне походження та однакове значення свійської тварини, що знищує мишей і щурів. (СУМ: кіт; НІР: ма҃ка). Слово **мачка** присутнє на всьому слов'янському півдні, у чеській, словацькій мові, та в карпатських діалектах української мови (ЕСУМ т. 3, с. 422.) Напевно звуконаслідувального походження. В українських діалектах можна знайти слово *мачка*. За етимологічним словником походження слова *мачка* не зовсім ясне. Пов'язується з пл. **masa* та зі звуконаслідувальним утворенням та з приманювальним вигуком *мац-мац*. Існують думки, що слово запозичення з угорської мови та, що в українську мову запозичено з західно- або південно-слов'янських мов. (ЕСУМ т. 3, с. 422.) (Gluhak, с. 393.) Угорський етимологічний словник слово вважає запозиченням із слов'янських мов. (MNYTESz т. 2, с. 806-807) Історія назв котів коротша за історію назв

інших свійських тварин та добре досліджена. Свійський кіт з'являється в слов'ян, як ознака цивілізації та розкоші. Назви свійського kota запозиченні. (Трубачев с. 91-92) . Основна слов'янська назва свійської kota – *kot, з якого походять і укр. кіт та кішка. Слово *kot, кіт запозичення з латинського cattus. Латинська мова була центром розповсюдження назв котів. Слова *kot , *kote близькі до дієслова *kotiti se (котиться, народжуватися. Це пов'язано з виразом skotna (kuja). Вираз kotiti se відомий в південнослов'янських мовах, але назва kot не відома. (Трубачев с. 96-97) **Кіт / ма́чак діал, ма́чек** - слово **кіт** має походження з псл. *kotь. Можливо псл. *kotь запозичено з латинської або германських мовах. Подібна назва існує і в неіндоєвропейських мовах. Ця назва може проглядатися, як старе мандрівне слово суспільно-етнічних груп Європи та Азії. (ЕСУМ т. 2, с. 450). Українське слово кіт, граматично чоловічого роду, загальна назва, а позначає й самця кішки. В українській мові слово кіт зазнало фонетичну зміну переходу давнього етимологічного o до і у закритому складі. В хорватській мові самець кішки називається **ма́чак**. Слово ма́чак утворене суфіксом -ак для утворення чоловічого роду. (НJP: ма́чак). В хорв. кайкавському діалекті чоловічий рід ма́чак (ма́чек) є загальною назвою для самців та самиць kota. На відміну від того в стандартній хорватській мові слова жіночого роду (ма́чка) є загальною назвою. **Кішка / ма́чка** - українське слово кіт, граматично чоловічого роду. Назва самки kota утворена з допомогою суфікса -ка для утворення жіночого роду. (СУМ: кішка). Граматичний рід хорватського слова жіночий та позначає самицю тварини. **Кошеня, діал. мача, мачатко / ма́че** - кінцевий назальний голосний ę закономірно у хорватській мові дав е, а в українській – я. В українських карпатських діалектах вживається слово мачатко, мача (ЕСУМ т. 3, с. 422). (СУМ: кошеня; НJP: ма́че)

СОБАКА, ПЕС / PAS, ДІАЛ. PES

Слова **собака** або **пес** та **pas** позначають домашню тварину, яку використовують для охорони і на полюванні. (СУМ: собака). Українське слово пес та хорватське слово pas мають однакове походження з псл. та стсл. *ръсь. (НJP: pas). Кореневий редукований вокалізувався в українській мові до **е**, а у хорватській відповідно до **а**. Українське слово собака, граматично чоловічого і рідко жіночого роду, а хорватське слово pas чоловічого роду. Загальноприйнятого пояснення про походження слова **собака** не має. Пов'язується з іранським *sabaka- та тюркським *kobak. (ЕСУМ т. 5, с. 339). Так само, загальноприйнятого пояснення про походження слова **пес (pas)** не має. Існують пояснення, що слово пов'язане з назвами для худоби (наприклад лат. pecus) або з вигуком ps-ps, який користується для вигуку псів. (ЕСУМ т. 4, с. 358.) Крім того, деякі

дослідники пов'язують слово з дінд. *pisangah (бруднуватий або багатобарвний). В слов'янських мовах загублений індоєвропейське слово *kwon, яке позначає вовка або собаку. (Gluhak с. 468). Питання про походження слова собака ще не роз'яснене. (Трубачев с. 32) Слово собака пов'язано з перським *sabaka, але неясне, як це слово попало до слов'янських мов з територіально далеких мов. (Трубачев с. 30). **Цуцик / діал. cusak** - українське слово **цуцик** має значення маленького собаки. (СУМ: цуцик). Походження слова пов'язується зі звуконаслідувальним вигулом цу-цу (цю-цю), який користується для підкликання собак. (ЕСУМ т.6, с. 268). В хорватських діалектах існує слово **cusak**, яке синонім до слова pas. (НПР: cusak). Хорватське слово cusak теж пояснюється звуконаслідувальним походженням. (Skok т. 4, с. 279). **Сука / kuja, kusa** - в українській мові самка свійського собаки називається сука. (СУМ: сука) В українській мові існує і слово сучка, яке має те саме значення. Слово сука споріднене з лат. canis та дінд. *suva. Існують і реконструкції походження слова з псл. *soka, як і виведення від вигуку для підкликання собак tsu-tsu, та зближення з дінд. *rasuka (дрібна худоба). (ЕСУМ т. 5, с. 469). В хорватській мові самка собаки називається kuja та kusa. (НПР: kuja). Походження слова пов'язується зі звуконаслідуванням цу-цу. (Skok т. 4, с. 279). Слово присутнє і у словінських діалектах куја. Етимологія не ясна. Можливо звуконаслідувального походження (укр. діал. куя, блрус. куя «зла жінка», словенськи kujati se «сердитися») (ЕРНІ т. 1, с. 519). Назви собак часто пов'язані зі звуконаслідуванням та звукам для під кликання собак. (Трубачев с. 25). **Skotna kuja** - самка (найчастіше сука), яка має народити маля описується прикметником skotna, яке походить від псл. *skotъ. (НПР: skotna). Дієслова *kotiti se (котиться, народжуватися близькі до слова *kot (кіт). Це пов'язано з виразом skotna (kuja)). Вираз kotiti se відомий в південнослов'янських мовах, але назва кіт не відома. (Трубачев с. 97). **Ярча** - перше щеня, особливо від суки першого поносу. (СУМ: ярча). Слово пов'язане з словом псл. *jar (молоде, свіже, сильне, весни). (ЕСУМ т. 6, с. 550) **Цуценя, щеня / štene** - **Цуценя** позначає маля собаки. Слово має такий самий корінь, як слово цуцик та суфікс для утворення назв малят. (СУМ: цуценя). Українське слово **щеня** позначає маля собаки, а також вовчиці, лисиці і т. ін. (СУМ: щеня). Хорватське слово **štene** позначає маля собаки. (НПР: štene). Слова походять з псл. *ščeneŕ, яке пов'язане з псл. *čedo (чадо) (ЕСУМ т. 6, с. 504).

КУРИ / КУРКА / КОКОШ, ДІАЛ. КОКОШКА

В українській мові слово **кури** загальна назва свійських птахів родини курячих; курки й півні. (СУМ: кури)

В українській мові слово **курка** має значення свійської птиці, позначає самку півня, яку розводять на м'ясо і для одержання яєць. Слово теж може позначати загальну назву птахів родини курячих. (СУМ: курка). Слова кури, курка походять з псл. *kur з допомогою суфікса -г- утворене від звуконаслідувального вигуку *ku, *kur. (ЕСУМ т. 3, с. 150). Слово пов'язане з дієсловом кукурікати, яке відтворює крик півня та має паралелі і в неслов'янських мовах. (ЕСУМ т. 3, с. 130). Хорватська назва **kokoš** відповідає українській назви курка. Kokoš може позначати самку півня та загальну назву птахів родини курячих (індик, пава...). Слово походить з псл. *kokošь. (НJP: kokoš). Слова kokoš та kokot звуконаслідувального походження. Слово kokoš користувалася для жіночий та чоловічий рід. В слові kokoš доданий суфікс -ка kokoška, щоб наголосити жіночий рід тварини. (Skok т. 2, с. 121). **Діал. кокош / діал. kokot** - в українських діалектах слово **кокош** позначає півня. Слово граматично чоловічого роду. (СУМ: кокош) Слово кокош походить зі звуконаслідувального вигуку ко-ко. З псл. *kokošь та стсл. *кокошь. (ЕСУМ т. 2, с. 506). Слово **kokot** в хорватських діалектах позначає самця курки. (НJP: kokot) Слово kokot звуконаслідувального походження, як слово kokoš. (Skok т. 2, с. 121). **Півень / rijetao, rijevas** - в українській мові слово **півень** означає самця курки. Може означати й самця деяких інших птахів ряду курячих. (СУМ: півень). **Rijetao** в хорватській мові має такі самі значення, як і півень в українській мові. (НJP: rijetao). В хорватській мові існує й варіант **rijevas**, який має однакове значення та походження, як слово rijetao. (НJP: rijevas). Слова rijetao та rijevas походять з псл. *rěťьь та *rěвьць. Слова мають однаковий корінь, як слово rjevati (співати) від псл. *rěti. (Gluhak с. 482), (Skok т. 2, с. 671). Слово півень теж пов'язане з дієсловом піти (співати). (ЕСУМ т. 4, с. 384). **Півник** - в українській мові існує назва півник, яка має значення молодого півня. (СУМ: півник) Слово півник має однаковий корінь, як слово півень. (ЕСУМ т. 4, с. 384). **Діал. ogoz** - в деяких хорватських діалектах слово ogoz синонім до слова rijetao. Слово походить з турецької мови (тур. horoz). (НJP: ogoz) (Skok т. 2, с. 671). **Курча, діал. куря / pile** - в українській мові слово **курча** означає пташа курки. (СУМ: курча). В українських діалектах існує і варіант **куря**, з тим самим значенням, як слово курча. (СУМ: куря). Слова курча та куря мають однакове походження, як кури та курка з псл. *kur від звуконаслідувального вигуку *ku, *kur. (ЕСУМ т. 3, с. 150). Хорватське слово **pile**

позначає пташа курки, а рідко може позначати і пташа інших птахів. Слово з псл. *pīle. (НJP: pile).

Слово pile звуконаслідувального походження від вигуку рі-рі, який користується для під кликання курчат та курок. (Skok т. 2, с. 659). Етимологічні словники пов'язують псл. корінь *pě (від якого походять півень, співати) з коренем рі- (який в слові pile). (Skok т. 2, с. 671). **Квочка / kvočka** - українське слово **квочка** та хорватське слово **kvočka** мають однакове значення курки, що висиджує або водить курчат. (СУМ: kvočka; НJP: kvočka). Слова мають і однакове походження від звуконаслідувального вигуку квок, який походить від псл. *kvo і користується для відтворювання крику квочки. (ЕСУМ т. 2, с. 418.) (Skok т. 2, с. 253). **Nesilica** - в хорватській мові nesilica позначає курку, яка добре та часто несе яйця. Слово походить з псл. та стсл. *nesti (нести яйця) (НJP: nesilica, nesti). В українській мові існує дієслово нести з тим самим значенням, відкладати яйця. (СУМ: нести).

КАЧКА / РАТКА, ДІАЛ. ГАСА

Українське слово **качка** та хорватське слово **patka** позначають водоплавних свійських і диких птахів. Слова позначають і самку качура. (СУМ: качка; НJP: patka) Слово **качка** звуконаслідувального утворення, пов'язане з вигуком ках, для утворення крику качки. (ЕСУМ т. 2, с. 409). Слово **patka** утворене з основи *patta, яка частина в іе. та в не іе. мовах. Слово має звуконаслідувальне походження від вигуку для під кликання качок. (Skok т. 2, с. 619). Слово patka пов'язане з псл. *pъtьka, тобто псл. *pъtica (ptica, птах). (Gluhak с. 509). В хорватських діалектах існує слово **гаса**, яке синонім до слова patka (качка). (НJP: гаса) Походження слова гаса пов'язуються з фріульським gasse. (Skok т. 3, с. 92). **Качур, селезень / patak, діал. гасак** - українське слово **качур** та хорватське слово **patak** позначають самця свійської і дикої качки. (СУМ: качур; НJP: patak). В хорватських діалектах існує слово **гасак**, яке синонім до слова patak (качур). (НJP: гасак). Назви самців в хорватській мові утворені з того самого кореня, як назві самок та з допомогою суфікса -ак для утворення чоловічого роду. В українській мові назва для самця має однаковий корінь, як назва самки та суфікс -ур. В українській мові назва **селезень** синонім до слова качур. (СУМ: селезень). Походження слова селезень не зовсім ясне, припускаються пояснення про звуконаслідувальне погодження. (ЕСУМ т. 5, с. 208). **Каченя, кача / раґе** - українські слова **кача** та **каченя** та хорватське слово **раґе** позначають пташа качки. (СУМ: кача, каченя; НJP: раґе) Назви пташеня в обох мовах утворені з того самого кореня, як назві самок.

ГУСКА / GUSKA

Українське слово **гуси** загальна назва для великих водоплавних свійських й диких птахів з довгою шиєю. (СУМ: гуси).

Гуска / guska - українське слово **гуска** та хорватське слово **guska** позначають великого водоплавного свійського і дикого птаха з довгою шиєю та самку гусака. (СУМ: гуска; НІР: guska). Слова гуска та guska походять з псл. *gōsъ, яке споріднене з іе. *ghans-. За Українським етимологічним словником малоїмовірне пояснення походження від звуконаслідувального вигуку ге-ге (ЕСУМ т. 1, с. 628). За хорватським словникам слово має звуконаслідувальне погодження від ga, псл. *gagati. (Gluhak с. 254.) (Skok т. 1, с. 635). **Гусак / gusak, gusan** - Українське слово **гусак** та хорватські слова **gusak, gusan** позначають самця гуски. (СУМ: гусак; НІР: gusak, gusan). Назви самців в обох мовах утворені з того самого кореня, як назві самок та з допомогою суфікса -ак, -ак (-an) для утворення чоловічого роду. **Гусеня, гуся / gušće** - українські слова **гуся** та **гусеня** та хорватське слово **gušće** позначають пташа гуски. (СУМ: гуся, гусеня; НІР: gušće). Назви пташеня в обох мовах утворені з того самого кореня, як назві дорослих тварин.

ІНДИК / PURAN, TUKAC

Українське слово **індик** та хорватські слова **puran, tukac** позначають великого свійського птаха родини фазанових тобто самця індички. (СУМ: індик; НІР: puran, tukac). Українське слово **індик** запозичено через посередництво польської мови з новолатинської *indcus*, є формою індійський павич тому що індик був завезений в Європу з Америки в XVI. ст. (ЕСУМ т. 2, с. 302). Хорватське слово **puran** походить з італійського *reguano*, від Перу (тому що завезений з Америки). Слово **tukac** пов'язане з німецьким *Trut(hahn)* (індик). (Skok т. 3, с. 80). **Індичка / pura, tuka** - українське слово **індичка** та хорватські слова **pura, tuka** позначають самку індика. (СУМ: індичка; НІР: pura, tuka). Назви для самок утворені від кореня назв самців з допомогою суфіксів для утворення жіночого роду. **Індича / pure** - українське слово **індичка** та хорватське слово **pure** позначають пташа індика. (НІР: pure). Назви утворені від кореню назв самців.

БДЖОЛА, ДІАЛ. ПЧОЛА / PČELA ДІАЛ. ŠMELA

Українське слово **бджола** та хорватське слово **pčela** означають медоносну комаху, що збирає квітковий нектар і переробляє його на мед та дає мед, віск... (СУМ: бджола; НІР: pčela). В українських діалектах існує і слово **пчола**. (СУМ: пчола). Слова походять з псл. та стсл. *bъčela, *bъčela. Єдиної етимології для слово бджола не має. Існують думки про звуконаслідувальне походження від *бк- (*bukati, bučati*). Слово

пов'язується і з іє. *бхеі-. Тоді звуконаслідувальне погодження буде вторинним результатом. В слов'янських мовах можна побачити різних звукових варіантів назви бджола від окремих звуконаслідувальних коренів: *bъk-, *bъz-, *vъk-, *kъm-, *cъm- ... Припускається й початкова звукова форма *cъbela, пов'язана з псл. *cъm-ель. (ЕСУМ т. 1, с. 157.) (Gluhak с. 473). В хорватських діалектах існує і слово **čmela**. (Lipljin с. 85). **Трутівка / radilica** - в хорватській мові **radilica**-бджола, яка робить стільник, переробляє нектар на мед, не відкладає яйця, але виховує потомство. (НJP: radilica).

Слово пов'язане з псл. *raditi (робити, працювати, трудитися). В українській мові **трутівка** - робоча бджола, що відкладає незапліднені яйця. (СУМ: трутівка). Слово походить з слова трутень. (ЕСУМ т. 5, с. 660). **Трутень, трут / trut** - українські слова **трутень** та **трут** та хорватське слово **trut** означають самця бджоли, який не виконує ніякої роботи. (СУМ: трутень, трут; НJP: trut) Слова походять з псл. та стсл. *trqтъ. Походження слова пов'язується з іє. *trou-o-s, яке можливо пов'язане і з германськими словами, які позначають трутня. В слов'янських мовах трутень позначає й ледачу людину, що живе за чужий рахунок. (Gluhak с. 642). Слово пов'язується і з походженням від звуконаслідувального кореня іє. *dher(eu)- . (ЕСУМ т. 5, с. 660). **Матка / matica** - українське слово **матка**, крім плідної самці тварин, позначає й найбільшу, єдину на всю сім'ю бджолу, що відкладає яйця. (СУМ: матка). В хорватській мові слово **matica** позначає самку комах, яка відкладає яйця. (НJP: matica). Слово походить з псл. *matica та пов'язується з словом мати, псл. *mati. Слово пов'язане з іє. *mater. (ЕСУМ т. 3, с. 413).

3. ХРОНОЛОГІЗАЦІЯ НАЗВ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН В УКРАЇНСЬКІЙ І ХОРВАТСЬКІЙ МОВАХ

В попередньому розділі опрацьовано 140 українських та 132 хорватські назви, які стосуються свійських тварин. Загалом опрацьовано 272 назви, з них 13 узагальнюючих назв свійських тварин та 16 груп свійських тварин.

За походженням опрацьовані лексеми можна поділити в кілька груп:

1) Праслов'янські назви без фонетичних змін:

псл. *baran > баран/baran

псл. *bykъ > бик/bik

псл. *kobyła > кобила/kobila

псл. *kokošъ > kokoш/кокош

псл. *koza > коза/koza

псл. *mаса > мачка/мачка

псл. *skotъ > скот, skot

псл. *stado > стадо/stado

псл. *сътока > stoka

псл. *svinja > свиня / svinja

псл. *tovarъ > товар /tovar

2) Праслов'янські назви з фонетичними змінами

В цієї групі можна поділити лексеми за основними фонетичними змінами.

Асиміляція

Асиміляція приголосних

псл. *bъčela > бджола, пчола / pčela

В лексемі бджола після занепаду редукованих голосних, приголосні в нових групах впливали на вимову один одного. В українській назві бджола сталася прогресивна асиміляція. Глухий голосний ч став дзвінким дж. В хорватській назві (та в укр. пчола) сталася регресивна асиміляція, тобто дзвінкий голосний б став глухим п. (Тимко-Дітко, Юсип-Якимович с.122)

Повноголосся:

У хорватській мові закономірно розвинувся рефлекс *trat, а в українській – *torot.

псл. *čerda > череда/čreda

псл. * корвь > корова/ krava

псл. *žerb- > жереб'я / ždrijebe

псл. *porse > поросля/prase

псл. *berdja > bređa

псл. *borvъ > brav

Перехід давнього етимологічного о до і:

псл. *воль > віл / vol

псл. *jalovъ > ялівка/jalovica

псл. *копъ > кінь/ konj

псл. *овьса > вівця/ovca

псл. *котъ > кіт

Перетворення редукованих голосних:

Редуковані голосні вокалізувалися в українській мові до **е та о**, а у хорватській відповідно до **а**.

псл. *statъkъ > статок

псл. *ovъnъ > ovan

псл. *rъgъ > перч / rгч

псл. *rъsъ > пес / pas

псл. *rъtъka > ratka

Занепад носових голосних та заміна *ѣ > я/е та *ѡ > у/ю:

псл. *govędo > гов'ядо/govedo

псл. *klęp > кляпа

псл. *zajęsъ > заєць/zec

псл. *telę > теля/tele

псл. *žerb- > жереб'я / ždrijebe

псл. *kljuse > kljuse

псл. *(j)agne > ягня/janje

псл. *porse > поросся/prase

псл. *ščenę > щеня / štene

псл. *sęka > сука

псл. *gęsъ > гуска / guska

псл. *trętъ > трутень, трут / trut

Зміна ъ

псл. *rętъль та *ręvъць > півень / rijetao, rijevas

3) Морфологічні та словотворчі зміни

псл. *tvaгъ > тварина

псл. *životъni > životinja

псл. *životъni > живність/živad

псл. *junъ > junas, junica

псл. *kvo > квочка / kvočka

псл. *matica > матка / matica

4) Праслов'янські назви, які існують тільки в одній мові:

псл. *klep > кляпа

псл. *berdja > bređa

псл. *klekja > кляча

псл. *kljuseŋ > kljuse
псл. *skapa > шкапа
псл. *pastuxъ (pastir) > pastuh
псл. *сар > цап
псл. *jaŋсъ > jaŋac
псл. *овъпъ > ovan
псл. *къгма > kŋmak
псл. *кнороз > кнур
псл. *nerstъ > nerast
псл. *borvъ > brav
псл. *soka > сука
псл. *kur > кури
псл. *pileŋ > pile
псл. *рътъка > ratka

5) Запозиченні назви:

haŋvan з турецької мови

табун з тюркських мов

отара з тюркських мов

турма з молдовської мови

бузівок з тюркських мов

бугай з тюркських мов

аргамак з тюркських мов, **румак** результат видозміни слова аргмак

бахмат з татарської мови

битюх з російської мови

дереш з угорської мови

чалий з тюркських мов

čilaš з турецької мови

лоша з тюркських та іранських мов

raga з німецької мови

мерха / marva з німецької мови

мерин з монгольських мов

кастрат / kastrat з латинської мови

осель, osao, ослюк з готської або латинської, **віслюк** - протетичне в та о, яке перейшло в і

magarac з грецької мови

pule з латинської мови

мул / mula з латинської мови

бирка / birka з угорської мови

вакеша з румунської мови

валах з німецької мови

льоха з польської мови

самура з польської мови

кабан з тюркських мов

кріль з польської мови

кріль / kunić з латинської мови

мачка / мачка з угорської мови

собака з іранських та тюркських мов

ogoz з турецької мови

гаса з фріульської мови

індик з новолатинської мови

tukac з німецької мови

pigan з італійської мови

Найбільше назв, праслов'янського походження знаходяться в семантичних групах Корова, Вівця, Свиня, Кінь. Це підтверджує, що ці тварини займали важливіше місце в житті давних слов'ян. Найбільше запозичених назв знаходиться в групі узагальнюючих назв та в групі Кінь. Узагальнюючі назви для свійських тварин мають різне походження в українській та хорватській мовах. Однакове походження має 6 від 13 узагальнюючих назв: скот, скотина / skot; стадо/stado; череда/čreda; живність/živad; ссавці/sisavci; гов'ядо/govedo. Назви які мають різне походження виникли пізніше в слов'янських мовах. В українській мові для назв свійських тварин знаходимо запозичення з тюркських мов, з татарської, російської, угорської, турецької, німецької, латинської, польської та іранської мов. Найчастіші запозичення з тюркських мов, з угорської, німецької та польської мов. На відміну від української, в хорватській мові для назв свійських тварин знаходимо запозичення з німецької, латинської, турецької, угорської, грецької та італійської мов.

4. ВИСНОВКИ

В цій роботі опрацьовано 140 українських та 132 хорватські назви, які стосуються свійських тварин. Загалом опрацьовано 272 назви, з них 13 узагальнюючих назв свійських тварин та 16 груп свійських тварин.

Для позначення свійських тварин вживаються всі способи найменування: запозичення, наслідування та словотвір. (Ivšić)

Найбільше назв, які мають праслов'янське походження знаходяться в семантичних групах Корова, Вівця, Свиня, Кінь. Це підтверджує, що ці тварину займали важливіше місце в житті давних слов'ян. Центральне місце в домашньому господарстві праслов'ян займала велика рогата худоба (govedo). (Лучик с. 100) Розведення свійських тварин мало велику роль в житті слов'ян. (Трубачев с. 16)

Найбільше запозичених назв знаходиться в групі узагальнюючих назв та в групі Кінь. Найчастіші запозичення в українській мові з тюркських мов, з угорської, німецької та польської мов.

Найбільше фонетичних змін зазнали назви в групах: Корова, Кінь, Вівця.

Узагальнюючі назви на позначення свійських тварин мають різне походження в українській та хорватській мовах. Однакове походження має 6 від 13 узагальнюючих назв: скот, скотина / skot; стадо/stado; череда/čreda; живність/živad; ссавці/sisavci; гов'ядо/govedo.

Назви які мають різне походження виникли пізніше в слов'янських мовах.

Деякі слова існують, як активна лексика в одній стандартній мові, а в іншій мові слово з тим самим походженням та значенням існує, як пасивна або нестандартна лексика (на приклад мачка/ ма́чка, пацюк/ ра́јсек...)

Назви тварин важлива частина мови бо відображають спосіб життя людей та культур на певній території та в певний час. Назви деяких тварин (кобила, вівця) мають походження пов'язане з міфологією чи обрядами певних культур. Цей факт свідчить нам про важливість цих тварин в житті людей. Мовні впливи на утворення деяких назв в українській та хорватській мовах різні. У досліджуваних мовах часті впливи та запозичення з тюркських мов угорської, німецької та польської мов. В цій групі лексиці простежується історія міжмовних впливів, бо слова запозичувались з мов народів з якими були в контакті.

Назви тварин давні (праслов'янські). В слов'янських мовах (в цьому випадку в українській та хорватській мовах) існують однакові або схожі назви. В українській та хорватській мовах корені назв певних тварин збігаються та сьогоденній варіант певного слова в обох мовах схожий. Це свідчить про давність походження ще з періоду праслов'янської єдності. Деякі тварини були важливіші та ближчі тварини, від інших. Крім того, деякі тварини приручені раніше за інших. Це помітно з давності та кількості назв для певних тварин. З різноманіття назв певних тварин (в семантичних групах Корова, Вівця, Свиня, Кінь) можна побачити наскільки розвинене було розведення певної тварини. Наприклад, свинарство було розвинене та існує багато назв для свиней.

Старші назви – суплетивні (утворені з різних коренів). Так наприклад маємо корова, бик, віл, теля, первістка... та вівця, ягня, баран... але для качки маємо: качка, качур, каченя, які утворені з одного кореня за відомими словотвірним моделями. Різні назви, які стосуються великої рогатої худоби, коней, овець, свиней розрізняють самиць і самців тварин стосовно їхньої зрілості, та функції. Корені слів давні і різного походження, залежно від статі та рівня розвиненості тварини. Назви для малят не утворюються суфіксами, а мають окреме походження.

5. СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ERHJ ERHJ - Matasović, R; Pronk, T.; Ivšić, D.; Brozović Rončević, D. Etimološki rječnik hrvatskoga jezika, 1. (a-nj), Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2016

HJP Hrvatski jezični portal (<http://hjp.znanje.hr/>)

MNyTESz MNyTESz – A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára: 3 t., Budapest: Akadémiai kiadó, 1967-1976.

Pravilnik Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati farme i uvjetima za zaštitu životinja na farmama, Članak 2: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_11_136_2550.html

ЕСУМ ЕСУМ Етімологічний словник української мови, 6 томів (1982. – 2012.)

СУМ Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970—1980) (<http://sum.in.ua/>)

с. сторінка

т. том

арх. *архаїчне*

гот. *готська мова*

діал. *діалектальне*

заст. *застаріле*

іе. *індоевропейська мова*

лат. *латинська мова*

нім. *німецька мова*

пол. *польська мова*

псл. *праслов'янська мова*

розм. *розмовне*

слав. *слов'янська мова*

стсл. *старослов'янська мова*

тюрк. *тюркська мова*

укр. *українська мова*

хорв. *хорватська мова*

црк-слав. *церковнослов'янська мова*

6. ЛІТЕРАТУРА

1. ЕСУМ Етимологічний словник української мови, 6 томів (1982. – 2012.)
2. Alemko Gluhak: Hrvatski etimološki rječnik, Zagreb 1993.
3. Petar Skok: Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. knj. 1–4
4. О. Н. Трубачев: Проусхождение мазваний домашних животных в славянских языках (Етимологические исследования), Издательство Академии наук СССР, Москва 1960.
5. ERHJ - Matasović, R; Pronk, T.; Ivšić, D.; Brozović Rončević, D. Etimološki rječnik hrvatskoga jezika, 1. (a-nj), Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2016
6. MNyTESz – A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára: 3 t., Budapest: Akadémiai kiadó, 1967-1976.
7. Володимир Куриленко: Лексеми товар, худоба, гов'ядо, бидло, статок у поліських говорах, УДК 811.414.112.1'286(084.42)(438.42)
8. Dubravka Ivšić: Male tajne etimološkog zanata, Hrvatski jezik 2016., br. 4, str. 39.-40.
9. Stjepan Damjanović: Staroslavenski jezik, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005.
10. Василь Вікторович Лучик: Вступ до слов'янської філології, Академія, Київ, 2013
11. Оксана Тимко-Дітко, Юлія юсип-Якимович: Історична граматика української мови, Загреб, 2017
12. Max Vasmer: Етимологический словарь русского языка, Т. 1-4, Москва 2004.

Джерела:

13. HJP Hrvatski jezični portal:
<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=o-nama>
14. СУМ Словник української мови; Академічний тлумачний словник (1970 – 1980):
<http://sum.in.ua/>
15. Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati farme i uvjetima za zaštitu životinja na farmama, Članak 2: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_11_136_2550.html
16. Enciklopedija hr. (<http://www.enciklopedija.hr/>)
17. Tomislav Lipljin: Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora, Varaždin 2002.

Посилання:

1. HJP životinja:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15jWhB0&keyword=%C5%BEivotinja
2. HJP domaći:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1ZgURc%3D&keyword=doma%C4%87i
3. HJP dom:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1ZgURI%3D&keyword=dom

4. СУМ скот: <http://sum.in.ua/s/skot>
5. HJP skot: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d15iURA%3D&keyword=skot
6. HJP stoka: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1thWBk%3D&keyword=stoka
7. СУМ статок: <http://sum.in.ua/s/statok>
8. HJP blago 2: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11gWQ%D%3D
9. СУМ бидло: <http://sum.in.ua/s/bydlo>
10. СУМ худоба: <http://sum.in.ua/s/khudoba>
11. СУМ худобний: <http://sum.in.ua/s/khudobnyj>
12. СУМ худібний: <http://sum.in.ua/s/khudibnyj>
13. HJP stado: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1tmWRc%3D&keyword=stado
14. HJP čredo: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1piXRQ%3D&keyword=%C4%8Dredo
15. СУМ табун: <http://sum.in.ua/s/tabun>
16. HJP krdo: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elhnXBI%3D&keyword=krdolo
17. СУМ отара: <http://sum.in.ua/s/otara>
18. HJP perad: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eV9vWhU%3D&keyword=perad
19. СУМ ссавці: <http://sum.in.ua/s/Ssavci>
20. СУМ ялівка: <http://sum.in.ua/s/jalivka>
21. HJP jalovica: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fVduWxg%3D&keyword=jalovica
22. СУМ телиця: <http://sum.in.ua/s/telycja>
23. HJP junac: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15jURV7&keyword=junac
24. СУМ телець: <http://sum.in.ua/s/telecj>
25. HJP junac: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15jURV7&keyword=junac
26. СУМ назимок: <http://sum.in.ua/s/nazymok>
27. СУМ бузівок: <http://sum.in.ua/s/buzivok>
28. СУМ бузимок: <http://sum.in.ua/s/buzymok>
29. Enciklopedija nazime: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=15515>
30. HJP bik: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1piUA%3D%3D&keyword=bik
31. HJP bak: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eF5nWA%3D%3D&keyword=bak
32. СУМ бугай: <http://sum.in.ua/s/bughaj>

33. HJP vol: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19vXhR8&keyword=vol
34. СУМ дійна: <http://sum.in.ua/s/dijna>
35. HJP muzara: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1dnXRE%3D&keyword=muzara
36. HJP steona: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1tiXRU%3D&keyword=steona
37. HJP stelja: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1tiWBA%3D&keyword=stelja
38. СУМ первістка: <http://sum.in.ua/s/pervistka>
39. HJP prvorotkinja: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11mXxg%3D&keyword=prvorotkinja
40. HJP rod: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1lvXhc%3D&keyword=rod
41. СУМ кінь: <http://sum.in.ua/s/kinj>
42. HJP konj: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elpuWxE%3D&keyword=konj
43. СУМ аргамак: <http://sum.in.ua/s/arghamak>
44. СУМ румак: <http://sum.in.ua/s/rumak>
45. СУМ бахмат: <http://sum.in.ua/s/bakhmat>
46. СУМ битюх: <http://sum.in.ua/s/bytjugh>
47. СУМ кобила: <http://sum.in.ua/s/kobyła>
48. HJP kobila: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elxvXhY%3D&keyword=kobila
49. СУМ жеребна: <http://sum.in.ua/s/zherebna>
50. HJP ždrebna: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15iUBR5&keyword=%C5%BEždrebna
51. HJP bređa: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19vWxY%3D&keyword=bređa%28C4%91a+%28I%29
52. СУМ кобилиця: <http://sum.in.ua/s/kobylycja>
53. СУМ стригун: <http://sum.in.ua/s/stryghun>
54. СУМ дереш: <http://sum.in.ua/s/deresh>
55. СУМ чалий: <http://sum.in.ua/s/chalyj>
56. HJP čilaš: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1pnXBM%3D&keyword=%C4%8Dila%C5%A1
57. СУМ лошак: <http://sum.in.ua/s/loshak>
58. СУМ лошиця: <http://sum.in.ua/s/loshycja>
59. HJP raga: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlxkXBc%3D&keyword=raga
60. СУМ шкапа: <http://sum.in.ua/s/shkapa>

61. СУМ коненя: <http://sum.in.ua/s/konenja>
62. HJP marva: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1xvXBA%3D&keyword=marva
63. СУМ ломовик: <http://sum.in.ua/s/lomovyk>
64. HJP kastrat: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e11mUBU%3D
65. СУМ кастрат: <http://sum.in.ua/s/kastrat>
66. HJP pastuh: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eV9nXxI%3D&keyword=pastuh
67. СУМ пастух: <http://sum.in.ua/s/pastukh>
68. HJP magaras: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e11gWxc%3D&keyword=magaras
69. СУМ товар: <http://sum.in.ua/s/tovar>
70. HJP tovar: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19kwxR7&keyword=tovar
71. HJP magare: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e11gWhM%3D&keyword=magare
72. HJP mula: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1huWxA%3D&keyword=mula
73. СУМ козлиця: <http://sum.in.ua/s/kozlycja>
74. HJP prč: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVhLWBQ%3D&keyword=pr%4%8D
75. HJP jarica: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fVZmWhI%3D&keyword=jarica
76. HJP kozlić: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1lhURA%3D&keyword=kozli%4%87
77. СУМ ярча: <http://sum.in.ua/s/jarcha>
78. СУМ козел: <http://sum.in.ua/s/kozel>
79. HJP dvizac: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fF51XBY%3D&keyword=dvizac
80. СУМ ягниця: <http://sum.in.ua/s/jaghnycja>
81. HJP janjica: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fVdvXRk%3D&keyword=janjica
82. СУМ бирка: <http://sum.in.ua/s/byrka>
83. HJP birka: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dldvWg%3D%3D&keyword=birka
84. HJP baran: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFlgXQ%3D%3D&keyword=baran

85. HJP bara 2:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFlIXw%3D%3D&keyword=bara
86. СУМ валах: <http://sum.in.ua/s/valakh>
87. HJP škorac:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1hvURM%3D&keyword=C5%A1kopac
88. HJP brav:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19uWBY%3D&keyword=brav
89. СУМ свиня: <http://sum.in.ua/s/svynja>
90. HJP svinja:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1lgXhk%3D&keyword=svinja
91. HJP krmača:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elhgXxc%3D&keyword=krama%C4%8Da
92. HJP prasica:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVhnWxE%3D&keyword=prasica
93. СУМ свиноматка: <http://sum.in.ua/s/svynomatka>
94. СУМ матка: <http://sum.in.ua/s/matka>
95. СУМ: льоха: <http://sum.in.ua/s/Ljokha>
96. СУМ ринда: <http://sum.in.ua/s/rynda>
97. СУМ порося: <http://sum.in.ua/s/porosja>
98. СУМ кабан: <http://sum.in.ua/s/kaban>
99. HJP prasac:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVhnWBM%3D&keyword=prasac
100. HJP krmak:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elhgXhE%3D&keyword=krmak
101. СУМ кнур: <http://sum.in.ua/s/knur>
102. HJP nerast:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eF5hURc%3D&keyword=nerast
103. HJP nazimica:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eF9lURM%3D&keyword=nazimica
104. HJP: odojak:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFtuWhg%3D&keyword=odojak
105. HJP dojiti:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1ZiURQ%3D&keyword=dojiti
106. СУМ підсвинок: <http://sum.in.ua/s/pidsvynok>
107. HJP tovljenik:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19kWXZ6&keyword=tovljenik
108. СУМ паця: <http://sum.in.ua/s/pacija>

109. НЈР пајсек: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFdvWBY%3D&keyword=pajsek
110. СУМ пацюк: <http://sum.in.ua/s/pacjuk>
111. НЈР zajec: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15nXRN5&keyword=zajec
112. СУМ зайчиха: <http://sum.in.ua/s/zajchykha>
113. СУМ зайчиця: <http://sum.in.ua/s/zajchycja>
114. НЈР zečica: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15lXBF4&keyword=ze%C4%8Dica
115. СУМ зайченя: <http://sum.in.ua/s/zajchenja>
116. СУМ зайча: <http://sum.in.ua/s/zajcha>
117. НЈР zečić: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15lXBF6&keyword=ze%C4%8Di%C4%87
118. СУМ кріль: <http://sum.in.ua/s/krilj>
119. НЈР kunić: (НЈР): http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eldgWxg%3D&keyword=kuni%C4%87
120. СУМ кролиця: <http://sum.in.ua/s/krolycja>
121. СУМ кіт: <http://sum.in.ua/s/kit>
122. НЈР маčka: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1ljWRk%3D&keyword=ma%C4%8Dka
123. НЈР маčак: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1liURY%3D&keyword=ma%C4%8Dak
124. СУМ кішка: <http://sum.in.ua/s/kishka>
125. СУМ кошеня: <http://sum.in.ua/s/koshenja>
126. НЈР маče: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1liURc%3D&keyword=ma%C4%8De
127. СУМ собака: <http://sum.in.ua/s/sobaka>
128. НЈР pas: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eV9mWBI%3D&keyword=pas
129. СУМ цуцик: <http://sum.in.ua/s/cucyk>
130. НЈР cusak: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1tnUBE%3D&keyword=cusak
131. СУМ сука: <http://sum.in.ua/s/suka>
132. НЈР kuja: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eldIURA%3D&keyword=kuj_a
133. НЈР skotna: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d15iURI%3D&keyword=skotna
134. СУМ ярча: <http://sum.in.ua/s/jarcha>
135. СУМ цуценя: <http://sum.in.ua/s/cucenja>

136. СУМ шеня: <http://sum.in.ua/s/shhenja>
137. HJP štene:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1dhXxk%3D&keyword=%C5%A1tene
138. СУМ кури: <http://sum.in.ua/s/kury>
139. СУМ курка: <http://sum.in.ua/s/kurka>
140. HJP kokoš:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eltnXhU%3D&keyword=koko%C5%A1
141. СУМ кокош: <http://sum.in.ua/s/kokosh>
142. HJP kokot:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eltnURk%3D&keyword=kokot
143. СУМ півень: <http://sum.in.ua/s/pivenj>
144. HJP pijetao:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eV5gXRM%3D&keyword=pijetao
145. HJP pijevac:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eV5gXBE%3D&keyword=pijevac
146. HJP oroz:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFhIWBc%3D&keyword=oroz
147. СУМ півник: <http://sum.in.ua/s/pivnyk>
148. СУМ курча: <http://sum.in.ua/s/kurcha>
149. СУМ куря: <http://sum.in.ua/s/kurja>
150. HJP pile:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eV5hWhc%3D&keyword=pile
151. СУМ kvočka: <http://sum.in.ua/s/kvochka>
152. HJP kvočka:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elZkWhQ%3D&keyword=kvo%C4%8Dka
153. HJP nesilica:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eF5vWhQ%3D&keyword=nesilica
154. HJP nesti:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eF1mXBc%3D&keyword=nesti
155. СУМ нести: <http://sum.in.ua/s/nesty>
156. СУМ качка: <http://sum.in.ua/s/kachka>
157. HJP patka:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eV9kXBg%3D&keyword=patka
158. HJP rasa:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11uUBU%3D&keyword=rasa
159. СУМ качур: <http://sum.in.ua/s/kachur>

160. HJP patak: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eV9kWBI%3D&keyword=patak
161. HJP racak: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11uUBY%3D&keyword=racak
162. СУМ селезень: <http://sum.in.ua/s/selezenj>
163. СУМ кача: <http://sum.in.ua/s/kacha>
164. СУМ каченя: <http://sum.in.ua/s/kachenja>
165. HJP раће: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFduWRU%3D&keyword=pa%20a%20C4%8De
166. СУМ гуси: <http://sum.in.ua/s/ghusy>
167. СУМ гуска: <http://sum.in.ua/s/ghuska>
168. HJP guska: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fV5mWhc%3D&keyword=guska
169. СУМ гусак: <http://sum.in.ua/s/ghusak>
170. HJP gusak: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fV5mWxM%3D&keyword=gusak
171. HJP gusan: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fV5mWxQ%3D&keyword=gusan
172. СУМ гуся: <http://sum.in.ua/s/ghusja>
173. СУМ гусеня: <http://sum.in.ua/s/ghusenja>
174. HJP gušče: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fV5mXhc%3D&keyword=gu%20C5%A1%C4%8De
175. СУМ індик: <http://sum.in.ua/s/indyk>
176. HJP puran: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11jUBY%3D&keyword=puran
177. HJP tukac: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19IXhZ9&keyword=tukac
178. СУМ індичка: <http://sum.in.ua/s/indychka>
179. HJP pura: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11jUBQ%3D&keyword=pura
180. HJP tuka: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19IXhZ8&keyword=tuka
181. HJP pure: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11gWRE%3D&keyword=pure
182. СУМ бджола: <http://sum.in.ua/s/bdzhola>
183. HJP pčela: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eV9iXBE%3D&keyword=p%20C4%8De
184. СУМ пчола: <http://sum.in.ua/s/pchola>

185. HJP radilica:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlxmXRA%3D&keyword=radilica
186. СУМ труківка: <http://sum.in.ua/s/trutivka>
187. СУМ трукень: <http://sum.in.ua/s/trutenj>
188. СУМ трук: <http://sum.in.ua/s/trut>
189. HJP trut:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19lXxR0&keyword=trut
190. СУМ матка: <http://sum.in.ua/s/matka>
191. HJP matica:
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1tnUBk%3D&keyword=matrica

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se porijeklom naziva domaćih životinja u ukrajinskom i hrvatskom jeziku.

Ukrajinski i hrvatski jezik spadaju u grupu slavenskih jezika i oba su se jezika razvila iz praslavenskog jezika. U ovom radu obrađeni su nazivi za domaće životinje koje se na ukrajinskim i hrvatskim prostorima najčešće koriste za dobivanje hrane, odjeće ili pomoć u obavljanju poslova.

Rad se sastoji od dva glavna dijela. Prvi dio rada strukturiran je kao etimološki rječnik koji je rađen po principu semantičkih gnijezda. Rječnik je rađen tako da se uzimao jedan opći pojam, odnosno naziv za životinju te se dopunjavao ostalim nazivima koji se odnose na tu životinju i pobliže je označuju (npr. KRAVA, junica, bik, tele, vol...) Porijeklo naziva i značenja naziva u današnjim standardnim jezicima provjeravali su se u rječnicima, i to za ukrajinski: SUM, ESUM te za hrvatski: HJP, Skok, Gluhak. Nastojali su se pronaći ekvivalenti pojedinih naziva u oba jezika te se uspoređuju sličnosti značenja i porijekla.

U drugom dijelu rada dan je kvantitativni i kronološki pregled porijekla obrađenih naziva te glavne razlike i jezične promjene u nazivima domaćih životinja u ukrajinskom i hrvatskom jeziku. U radu je obrađeno 140 ukrajinskih i 132 hrvatska pojma vezana uz nazive domaćih životinja. Ukupno su obrađena 272 pojma, od čega 13 općih naziva za grupe domaćih životinja te 16 grupa domaćih životinja.

Najviše naziva praslavenskog porijekla i fonetskih promjena nalazi se u semantičkim grupama Krava, Ovca, Svinja, Konj. Nazivi različitog porijekla razvili su se kasnije u slavenskim jezicima.

Određene nazive nalazimo u jednom jeziku kao standardni aktivni leksik, dok u drugom jeziku postoje kao pasivni ili nestandardni leksik. Stariji nazivi, izvedeni od različitih korijena razlikuju životinje prema njihovoj dobi, spolu, zrelosti i ulozi životinje. Nazivi životinja važan su dio jezika jer odražavaju način života ljudi i kulturu nekog prostora i razdoblja. Porijeklo nekih naziva životinja povezano je s mitologijom ili obredima nekih kultura. Iz količine naziva nekih životinja vidimo koliko je bio razvijen uzgoj tih životinja.

KLJUČNE RIJEČI:

etimologija, domaće životinje, ukrajinistika, nazivi životinja, porijeklo riječi

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica: Lucija Đuretić

U Zagrebu, 5.9.2019.

(potpis)